

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A grammofon a nyelvtanítás szolgálatában.

A helyes kiejtés tanításával kapcsolatban meg kell emlékeznünk a nyelvtanításnak egy olyan újabb eszközéről, amely a jövőben bizonyára fontos szerepet fog betölteni valamennyi tantárgy tanításában, s ez a *grammofon*. A grammofont már a háború előtt is megpróbálták alkalmazni a nyelvtanításban. Ismeretesek *Reko* munkálatai e téren, így kis munkája: *Spracherlernung mit Hilfe der Sprechmaschine* (Violet, Stuttgart, 1908), valamint az ő szerkesztésében megjelenő folyóirat: *Unterricht und Sprechmaschine*, 1909 óta. Megemlítendő továbbá *Breul: The Use of the Phonograph in the Teaching of Modern Language* (Neuere Sprachen, 1907/8), valamint *Surkamp: Die Sprechmaschine als Hilfsmittel für Unterricht und Studium der neueren Sprachen* (Violet, Stuttgart, 2. kiadás, 1926), *Driesen: Das Grammophon im Dienste des Unterrichtes und der Wissenschaft* (Berlin, 1913) és *Doegen: Sprach- und Leseübungen, ein Beitrag zur Methodik des neusprachlichen Unterrichtes* (Berlin, Weidmann, 1913). Legújabbán a *Rheinische Beiträge zur Durchführung der Schulreform in den neueren Sprachen* kiadásában jelent meg egy füzet: *Das Grammophon im Unterricht der neueren Sprachen* (Moritz Diesterweg, Frankfurt a. M.) a legújabb eredményekkel foglalkozik, amelyeket ezen a téren elértek.

A régebbi kísérletek nem tudtak eléggé tért hódítani, mert a lemezek nem voltak elég tökéletesek, hogy jól lehessen őket alkalmazni a tanításban. Legfőbb hibájuk azonban az volt, hogy nem voltak pedagógiai szempontból kifogástalanok. Az újabb hanglemek hangminőség, valamint metodika szempontjából már sokkal jobbak, úgyhogy a nyugati államokban már a hivatalos körök is kezdenek a dologgal foglalkozni. Így Németországban a Berliner Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht (Berlin W. 35, Potsdamerstr. 120) 1930-ban öt-öt mintatanítást tartott a francia és az angol nyelvből a grammofon felhasználásával, és az erről szóló ismertetések nagy elismeréssel szólnak a sikeres kísérletekről. Megalakult továbbá a Deutsche Arbeitsgemeinschaft zur Verwendung der Schallplatte im Unterricht, amely több mint 2000 munkatárssal dolgozik a hanglemeknek minden tantárgyban való felhasználásán és szakszerű utasításokkal látja el a gyárat a hanglemek készítésére nézve. Ez a munkaközösség a piacon megjelenő, oktatási célra alkalmas lemezeket közleményeiben ismerteti: Nachrichtendienst der Arbeitsgemeinschaft zur Verwendung der Schallplatten im Unterricht (Berlin-Spandau, Picheldorferstr. 69). Jelenleg a következő hanglezgyárak készítene tanítási célra alkalmas hanglemezeket: Audiovox, Christalate, Grammophon, Lindström, Linguaphon Sperlings, Phonotheek, Triergon, Ultraphon.

A grammofon mint nyelvtanítási eszköz nálunk jóformán még ismeretlen. Egyes cégek kezdenek ugyan ilyen hanglemeze-

ket magántanulási célra árusítani, sőt esti tanfolyamokat is rendeznek ilyen hanglemezekkel. Az iskolába azonban még nem vonul be a hanglemez, pedig előnyei az iskolai nyelvtanulásban is szembeötlők. A hanglemezek ugyanis mintaszerű kiejtést visznek a tanulók elé, mert a hanglemezekre mindig az illető országnak egy-egy mintaszerű kiejtésű kiváló pedagógusa vagy beszédművésze beszél, s így mindenestre jobb kiejtést nyújt a lemez, mint esetleg olyan tanár, aki talán sohasem élt abban az országban, amelynek a nyelvét tanítja, aki szintén csak az iskolában tanulta meg az idegen nyelvet. Kétségtelen, hogy a hanglemez még a magántanuló számára is sok esetben többet ér a külföldön való tartózkodásnál, mert a külföldön tartózkodó ember ritkán hallhat olyan beszédet, mint amelyet a lemez nyújt, s ritkán van alkalma ismételve hallani valamely mondatot, ellenben a hanglemezen tetszése szerint annyiszor ismételtetheti, ahány-szor szüksége van rá. Ez a nagy előnye már magában is eléggé indokolja a hanglemez alkalmazását az iskolában, de ezenfelül még lényeges tehermentesítést is nyújt a tanár számára is. Módszertani szempontból is sok előnnyel jár, mert előtérbe helyezi az auditív módszert, vagyis a hallás útján való nyelvtanulást, amely nálunk a tankönyv túlságos igénybevétele miatt úgylis meglehetősen háttérbe szorult. Pedig kétségtelen, hogy a nyelvtanulás természetes útja sokkal inkább a fül útján való tanulás, mint a szem útján való, mert a gyermek is, az idegen országban tartózkodó ember is auditív úton és nem optikai úton tanulja meg elsősorban az idegen nyelvet. A hanglemezek tehát a túlzásba vitt könyvhasználat ellensúlyozására is jók. De nemcsak a tanulók tanulhatnak a hanglemezekről, hanem a tanárok is, akik ilyenformán kényszerítve vannak arra, hogy a hanglemezek kiejtését utánozzák s így tökéletesebb mintát adjanak a tanulóknak. A hanglemezek előnyei az iskolai nyelvtanításban tehát elvitathatatlanok, és el fog jönni az az idő, amikor a tanügyi hatóságok mind a tanárok, mind a tanulók nyelvi kiképzése érdekében kötelezővé fogják tenni a grammofont.

Meg kell még jegyeznünk, hogy az idegen nyelv sajátos intonációját, melódiáját, hangsúlyát, hanghordozását, amelynek elsajátítása sokszor nagyobb nehézségekkel jár, mint a szókincsé s amelyet leírások, szabályok útján nem lehet megtanulni, éppen a grammoфон segítségével taníthatjuk legbiztosabban, minthogy a tanár a sajátos intonációt, mondathangsúlyt tetszésszerűen ismétlésekben szemléltetheti.

Mikor és mily mértékben használendő a hanglemez? A hanglemez természetesen csak segédeszköz és nem helyettesítheti vagy pótolhatja a tanár munkáját, mint segédeszköz azonban a tanításnak minden fokán hasznos szolgálatot tehet. Most már bőséges anyag áll rendelkezésünkre a kezdők és haladottabbak tanítására egyaránt. Különösen értékesek azok a hanglemezek, amelyek a művelődésrajz (Kulturkunde) szolgálatában állanak, mint pl. a Doegen-féle *With Camera and Record throughout England*,

vagy a Linguaphon-féle *Reisekurse in Englisch, Französisch und Italienisch*, továbbá a *Linguaphon-Literaturkurse in Englisch, Französisch, Italienisch, Deutsch*. Hasonló célt szolgálnak a Diesterweg-cég kiadásában megjelent sorozatok: *Die Grammophon-Bibliothek für Schulzwecke*, továbbá a *Der Laut* (Berlin W 35, Potsdamerstr. 123) kiadásában megjelenő *Sprechplatten zu den Lehrbüchern*.

A másik kérdés: Hogyan használjuk a hanglemezeket? A hanglemezek útján való tanításnak még nem alakult ki a módszere. Még sokkal kevesebb tapasztalat áll rendelkezésünkre, semhogy határozott utasítást lehetne készíteni. Általában két-féle eljárás kínálkozik: a kiindulás vagy vizuális, vagy akusztikus, vagyis először vagy olvastatom a hallandó szöveget s csak ezután térek át a hanglemez lejátszására, vagy azonnal a hanglemezről szólaltatom meg, mielőtt a nyomtatott szöveget olvasnák a tanulók. Az eddigi kísérletek azt mutatták, hogy sokkal eredményesebb az akusztikus eljárás. A tanulók hallgatják a hanglemezről jegyzeteket készítenek a hallott szövegről, feljegyezve azt, amit megértettek, meg az ismeretlen szókat, amelyeket fel tudtak fogni.

Az alsó fokon azonban más eljárást kell követnünk, mint a felső fokon. Julius Plaut az alsó fokon a szintetikus eljárást ajánlja. Ez abból áll, hogy a hanglemez egyes mondatait külön-külön hangoztatjuk mindaddig, amíg a tanulók jól tudják a mondatokat reprodukálni, jól megértették s a füzetükben és a táblára írták. Hosszabb mondatokat a tanár mondatütemekre bont s azokat úgy mondja, hogy a tanulók a szólamokat jól megjegyezhesék. Fontos, hogy mindent a tanulókkal magyaráztassunk meg, amit meg tudnak magyarázni. A táblánál foglalkoztassunk több tanulót. Kívánatos, hogy több tábla álljon rendelkezésünkre, hogy egyszerre több tanuló írthasson a táblára.

A tanulók az elhangzó mondatokat halkan utánamondják. A mondatokat azután úgy tárgyaljuk, mint a könyvbeli mondatokat szoktuk, megvizsgáljuk őket nyelvtani, szótani szempontból is. Egy-egy tanítási órán rendszerint egy fél lemezoldalt lehet így letárgyalni. A letárgyalt anyagot azután még egyszer-kétszer megismételjük összefüggően, hogy a tanulók az összefüggő beszédhez szokjanak.

A felső fokon az analitikus eljárás az ajánlatosabb, vagyis a tanulók egy összefüggő szövegrészt hallanak, a megértett és meg nem értett részletekről jegyzeteket készítenek maguknak s azután közös munkával megállapítják a szövegrész tartalmát. A meg nem értett részeket és az új szókat a táblára írjuk és megbeszéljük. A megbeszélés itt már természetesen nemcsak nyelvtani természetű, hanem a stílusra és a tartalomra is kiterjed.

A hanglemez útján való tanulás sikeréhez hozzátartozik, hogy a tanulók a hallott szöveget vagy annak egyes részeit könyv nélkül is megtanulják s azután előadni hallják. *Lux Gyula.*